

L'AFER GRASES I LA PROBLEMÀTICA CONSTITUCIONAL CATALANA ABANS DE LA GUERRA DE SUCCESSIÓ

Rosa Mª Alabrús i Iglésies
Ricardo García Cárcel
Universitat Autònoma de Barcelona

El que anomenem l'afer Grases es tracta d'un episodi de la Guerra de Successió a Catalunya: la caiguda en desgràcia d'un jurista anomenat Francesc Grases i Gralla, arran de la publicació de la seva obra *Epítome o compendi de les principals diferències entre les lleys generals de Catalunya y los capitols dels redreç o Ordinacions del General de aquella*. Les dades biogràfiques de Grases són avui ben conegudes, sobretot per haver-les divulgat un article de Pere Anguera¹. Les resumim a continuació.

Francesc Grases i Gralla era fill d'un passamaner de Reus anomenat Josep Grases i germà d'un important mercader, enriquit amb el comerç d'aiguardents, que participà a la fundació de la *Compañía Nueva de Gibraltar*. Francesc es casà amb Maria Ribes, filla d'un ciutadà honorat i notari públic de Barcelona anomenat Joan Ribes. Advocat fiscal a Barcelona des del 1695, fou notable austriacista i obtingué el títol de "ciutadà honorat" el 1706; rebé encàrrecs específics de recerca de proveïments i soldats durant el setge de Barcelona del 1706 i fou anomenat doctor de l'Audiència el novembre d'aquest mateix any.

La publicació de l'*Epítome*, l'abril de 1711, per l'estamper Rafael Figueró, suposaria la seva radical ruïna. Malgrat que el llibre fou aprovat pels diputats, les pressions del Consell de Cent aconseguiren que el rei ordenés la crema del llibre i la destitució de Grases de tots els seus càrrecs i la confiscació dels seus béns. Grases desapareix d'escena política, tot i que continuarà exercint d'advocat privadament i aconseguirà sobreviure als canvis polítics de la Nova Planta. Mor a Reus, el febrer de 1744.

La contundència del seu cessament i consegüent desgràcia queda ben reflectida en la descripció dels fets que fan els *Annals Consulars*:².

"Se juntà tantas vegades lo sabi Consell de Cent y Bras militar per donar representacions los Consistoris en persona junts al Rey, que conseguiren esser los dits Dr. Grases y Dr. Minguella despullats dels ropons y trets de ministres de dita R. Aud.^a anant a sas Casas lo Conseller a revocarlos las gracias, y beneplacit de Jutges y sels provehiren sos puestos en altres subjectes y sa Magt. ho participà als comuns ab Rl. Carta y los dits llibres se reculliren en la Diputació porque no correguessen, be que alguns sen espargiren, segons lo ques veu del numero, i sen reculliren, ab lo que se havian imprés y esparsit (...)"

1. ANGUERA, P.: "Sobre Josep i Francesc Grases i Gralla. Un comerciant i un advocat del segle XVIII", *Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols*, VIII, Barcelona 1980, pp. 245-251.

2. *Annals Consulars de la ciutat de Barcelona*, Biblioteca de Catalunya, manuscrit 173, llibre 111, f. 82. Els textos dels *Annals Consulars*, els publicà quasi literalment BOFARULL, a la seva *Història de Catalunya*, vol. IX, pp. 54-55.

La carta del Rei, també transcrita en els *Annals Consulars*, és ben expressiva³:

“Itres. venerables, egregios, Nobles, Magníficos y amados nuestros los fidelísimos Deputados, y ohidores de cuentas de la Generalidad de Catta..., Aunque debía esperar de vuestro zelo al bien público, ansioso de que en ningún tiempo experimentase el Principado el menor perjuicio, es novedad en el establecimiento más firme de las Constituciones, y demás leyes, que os concedieron mis gloriosos Predecesores, y por mi fueron concedidas y juradas a los comunes, y particulares de él la más individual expresión de las Proposiciones inauditas, que decís se lehen en el epitome, o compendio, que dió a la Imprenta el Dr. Franco. Grases, y Gralla, con la aprobación del Dr. Joseph Minguella, ambos ohidores de la Rl. Aud^a porque sincerado mi Rl. ánimo de ellas, y de sus circunstancias fuessen más ajustadas las providencias al daño, que huvieren ocasionado en conformidad de lo que por mi orden de palabra, y en escrito os insinúo el Marqués de Rialp mi secretario de estado, entendiendo agora por la representación que los Presidentes de este consistorio de la Ciudad, y brazo militar, han puesto en mis manos, dexais a mi cuydado su averiguación, y examen: He mandado que luego, y sin pérdida de tiempo se pase al más exacto, confiando esta importante diligencia (por lo que en ella se interessa, como me asegurais la quietud pública) al zelo, y aplicación del Regente Dn. Domingo de Aguirre, Decano del Consejo de Aragón, en cuyo poder mandé recoger todos los impresos, al de Dn. Miguel de Cardero, Dr. Thomás Rovira, y Dr. Rafel Bruguera, para poder con conocimiento de todo mandar lo que mas se proporcione a mi servicio, y bien de la Patria, y hallando que estas novedades en tiempos tan delicados, en los quales no poco maquinan los enemigos de mi Corona sembrar voces perniciosísimas, e excitar ideas no menos perjudiciales son contra la Salud pública, siendo esta la más superior ley, que en todos tiempos se lleva la primacia, en esta constitución para manifestarhos quanto inclina mi Paternal amor a vuestras súplicas, conformándole a proporción a vuestros deseos ha resuelto por estos motivos, y para asegurar la quietud de Ctta., revocar el Beneplácito durante el qual se hallaban constituidos Ministros el Dr. Joseph Minguella, y el Dr. Franco. Grases, y Gralla, despojándolos del ropón, que se vestían y de los Ministerios, que ocupaban, de que quedan dadas las órdenes convenientes, y para que entiendan mis fieles vassallos esta mi Rl. Deliberación por medio de la qual no dudo tendrán el desengaño de lo que mis enemigos pudieren haverles impuesto, os ordeno, y mando, que inmediatamente habeis dar a la imprenta esta expresión de mi Rl. voluntad, no dudando producirá los saludables efectos de restablecer la quietud en los Pueblos, que se huvieren consternado, y de confundir aún la más depravada malicia enemiga, que valiendose de diferentes artificios tentasse macular la más constante fidelidad. De Barcelona, a los 29 de Junio 1711. Yo el Rey. Dn. Ramón de Vilana Perlas”.

Aquests són els fets. Però el que resulta apassionant del tema és la diversitat d'interpretacions que aquests fets generaren i que han condicionat les opinions excessivament superficials de la historiografia sobre aquest punt.

Un testimoni coetani com el de l'alemany Schausen el 1718, segons Voltes, jutjà el llibre d'antiabsolutista i atribueix la seva crema a les presumptes idees contra el Rei⁴. Un altre text –tan famós com poc llegit–, el *Via fora els adormits* de 1734, li dedica un llarg paràgraf en un apèndix (no entrem aquí en la problemàtica de l'autoria d'aquest text ni en el misteri de la identitat del Dr. Vallès), en el qual, enmig d'una crítica ferotge a Ramon Vilana –sense esmentar-ne el nom–, es deia:

“Grases revivà el seu llibre de les reliquies del quondam D. Josep Pellicer, qui ab lo pompós títol de una pretesa Lex Regia se feu defensor de un despotisme (com solen tants vans aduldors) contra les mes Justes lleys de la província (...) Pero la Justicia de Carlos III detestà tan pernicioso máxima, condempnant (en 29 de Juny) á altre foch aquell Libello, (he que son Protector aspirás á toto Poderós): exiliant de son Regi Senat al Autor, y á son Aprobador Dr. Joseph Minguella; mes Advocats de la Ambició de un Ministre, que consultors de la Justicia que en tot ama l'Emperador”⁵.

3. *Ibidem*, fol. 83-83v.

4. VOLTES, P.: *Barcelona durante el gobierno del Archiduque Carlos de Austria*, Barcelona, 1963, II, p. 240.

5. *Via fora els adormits i respatia del Sr. Broak, secretari que fou del Sieur Miltford Crowe, al Sr. Vallès, son corresponent de Barcelona sobre les materias polítiques presents*, Londres 1734. Reedicció de Font i Sagué. Biblioteca de “La Veü de Catalunya”, 1898, p. 219.

Aquesta imatge d'absolutista, continuadora de Pellicer, és la que la histotografia posterior va assumir, de Vicens Vives a Núria Sales⁶. Només Víctor Ferro, en una nota a peu de pàgina, precisa la necessitat de matisar el pensament de Grases⁷, un pensament que no és tan absolutista com tòpicament s'ha transmès i en la imatge del qual ha influït sens dubte la intenció de legitimar a posteriori la conducta dels seus botxins, els "Consellers" municipals.

El cas Grases és un cas típic d'interpretació esbiaixada d'un text i de crueltat afegida en el procediment repressiu, només explicable en els termes de la singular conjuntura política de 1711.

Què deia exactament Grases en la seva obra? Els sempre moderats *Annals Consulars* li atribuïen, a l'*Epítome* de Grases, que "allegaba poder a solas lo Rey fer lleys en Catalunya. Lo que sabut per los comuns y vehent tocaba a les llibertats del Principat per esser est que ab lo Rey podía fer lleys", els va decidir a denunciar el llibre. Els *Annals Consulares* es manifestaven en aquest tema amb una singular ambigüitat, encara que no semblaven aprovar el procediment seguit contra el llibre: "si be lo ques deya en dit llibre sols tocaba a la constitució primera, títol de usatges y constitucions y altres semblants y lo discorregut y ponderat en dit llibre no desaprobava absolutament concorrer en Catalunya a fer las lleys los vasalls ab lo rey..." I, una mica més endavant, deixaran constància del fet que "entre las personas zeloses de les Lleys y constitucions de Catalunya nos deixa de sentir molt la despulla a estos jutges sens cognició de causa per ser contra las lleys y constitucions de la Cathalunya"⁸. Però, realment, Grases defensava que només el rei podia fer lleis a Catalunya?

Comencem per dir que el mòbil del text fou la baralla que es produí a les Corts del 1706 a l'entorn de si els salaris de les causes d'apel·lació s'havien de repartir entre tots els lectors de les Sales Civils de l'Audiència (postura de Grases) o si només entre els doctors de la Tercera Sala; aquesta última al capdavant s'imposà, fent referència a un *capítol de redreç* de 1706.

A partir d'aquesta situació, Grases escriu el seu llibre, per a demostrar la diferència entre els *Capítols de Corts* i els *Capítols de redreç*, a fi de posar de manifest la superioritat dels primers sobre els segons⁹. El text portava incorporats els dictàmens favorables del pare Josep Rovira i Arnella, el censor eclesiàstic, i del doctor Josep Minguella, advocat fiscal de l'Audiència. El primer assenyalava que "no trobo punt, ni apice que siga digna de censura, sí de molta alabança... sols he trobat molt que notar per la alabança y no censura". El segon, que també resultaria ser cap de turc de la situació, subratllava la vessant realista de l'obra: "Conté lo Epítome importantissimas noticias de la Regalia y Facultad legislativa que en aquest Principat resideix en la Real Persona de Sa Magestat"¹⁰.

Però analitzem les argumentacions del llibre:

1) La diferència entre els *Capítols de Corts* i els *Capítols de redreç*, per Grases es trobava en les seves finalitats respectives i en la identitat del legislador. Quant a les finalitats assenyalava: "La reforma universal dels costums, tranquil·litat y utilitat de tota la universitat de Cathalunya es la fi principal dels usatges, constitucions, capítols de cort y altres lleys generals de la Patria. Empero la fi dels capítols de redreç no és altra que la bona administració de la Casa de la Diputació". Quant al legislador subratllava "que *Corts* significa un tot compost del Señor Rey com a cap y dels tres braços Eclesiàstics, militar y Real... Empero qui diu *Cort* ab aqueix nom no compren al Senyor Rey sino als tres Braços convocats y congregats ab dit real orde (...) May sera verdad dir que los Capítols del Redreç son lleys

6. VICENS VIVES, J.: Pròleg al llibre de VOLTES, P.: *El Archiduque Carlos de Austria, rey de los catalanes*, Barcelona, 1953, pp. 11-12; SALES, N.: *Història de Catalunya, IV. Els segles de la decadència*, Barcelona, 1989, p. 435.

7. FERRO, V.: *El Dret públic català. Les institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*, Vic, 1987, p. 227.

8. *Annals Consulars*, fol. 81v.-84.

9. Vld. l'*Epítome* a la Biblioteca de Catalunya, Fullets Bonsoms, 3142.

10. Fullets Bonsoms, 3142, foli -12.

de Catalunya, puix en bona filosofia, dos causes així totals e independents no produeixen un mateix efecte, sino dos totalment distints y diferents (...) Seran lleys d'administració però no lleys generals (...) no poden aquest capítols del redreç desojar a ninguna de dites lleys generals, que en Cathalunya ninguna ley general pot esser revocada, alterada ni suspesa sino en Corts generals"¹¹.

2) Pel que fa al seu esforç per minimitzar la transcendència dels *capítols de redreç*, estableix una batalla contra els juristes com Fontanella, Ripoll, Mieres o Càncer, o els regents Cortiada i Calderó. Grases no està d'acord en que "la Cort por sí sola ab beneplàcit del rey o junt amb ell pot fer lleys en Catalunya" i fa referència al fet que "no se a trobat Llei gòtica alguna que disposés que la potestat legislativa esta en lo príncep y en lo poble juntament"¹². Grases precisa que, des de les primeres Corts de 1283, a Catalunya "no fase la ley lo Rey i la Cort, ni lo Rey ab la Cort, sino lo Rey en la Cort", la qual cosa el porta a establir el principi que la facultat legislativa és competència del Senyor rei, cosa que afirma tres vegades al llarg del text: "La facultat legislativa en aquest Principat es solament del Senyor Rey". "Com totes les lleys generals las haja fetes y promulgades sempre en Catalunya lo senyor rey, se segueix per necessaria consecuencia que al Senyor Rey competeix en esta Provincia la facultat legislativa...". "La facultat legislativa es de la suprema potestat y lo poble no te mes que la aceptació de les lleys, lo qual tacitament resulta del us, ques va seguint després de proferides aquelles, per lo qual queden aquelles dites lleys confirmades y mes segures y permanents"¹³. El principi que Grases defensa és JUBENTE REGE, APROBANTE CURIA. Els seus referents jurídics fonamentals són Belluga, Oliva i sobretot Andreu Bosch, així com les pròpies Corts de 1481 i 1599.

Així, doncs, en el seu esforç per fixar els límits de l'autonomia normativa dels diputats, Grases acaba defensant l'autonomia legislativa del Rei, i s'arriba a plantejar: "¿Ab quanta major raó lo Senyor Rey (que es cap y superior) para dir y pretendre que per sí sol pot derogar a ditas Constitucions y Lleys generals ab una Real pragmática o ab una altra ley particular?"¹⁴. La qüestió, la deixa a l'aire i, tanmateix, precisa que "aquest cas no venia per que no es creu de la Real Benignitat". Així i tot, el propi Grases divergeix del fet que en les Corts de 1706 el rei pugui derogar les Constitucions i Lleis Generals a partir de només una pragmática.

Com a conclusió, Grases es mou en una extranya ambigüitat. Remarca la transcendència de la legislació superior de les Corts, en la mesura que aquesta hauria estat emesa pel Rei i acceptada pels Braços, però no contempla la legitimitat d'una legislació real sense l'acceptació de les Corts: "Ni les pragmatiques, privilegis, concordies, butlles... son lleys generals per no esser fetes per lo Senyor rey en Corts, sino en camera y promulgades desde principi per negocis particulars... y en manera alguna las feu ni promulga lo Senyor Rey per la justícia universal de Catalunya"¹⁵. És evident que el text seria explosiu a l'època i el propi Grases se n'adonaria i d'aquí que escrivís al final del seu llibre¹⁶:

"Deixo aquí de improvis la pluma, puix tant de susto me ha cullit la veu (no se si maliciosament espargida) de que algu dels qui poden (y tal vegada ex officio) veurer aquest paper hauria significat quant difícil a más forçes era de eixir victoriós de aquesta empresa. Y considerant que en tot cas no estava lo defecte en la Justicia dels Reals Ministros, sino en la mala direcció de qui ab tant poca energia la proposa".

11. Fullets Bonsoms, 3142, pp. 1, 35-36 i 37-39.

12. *Ibidem*, f. 5 i 6.

13. *Ibidem*, f. 6-7 i 16.

14. *Ibidem*, pp. 45-46.

15. *Ibidem*, p. 7.

16. *Ibidem*, p. 52.

Tanmateix, en el destí del llibre tingué una decisiva repercussió la seva llampant dedicatòria a D. Ramon de Vilana Perles, marquès de Rialp, en un moment que aquest aixecava grans odis. La dedicatòria a Vilana deia textualment que “aquest Epitome o compendi pretén ser un agrament, regoneixent los beneficis ab obsequis proporcionats sota el segur amparo de V.S.” i li gitava, al ministre, tota una batalla de flors: “erudit en lo legal, experimentat en los negocis de Corts, zelós en lo patricio, y vigilant en censura les regalies”¹⁷.

En l'afer Grases s'amaguen dos grans problemes: jurídic i polític.

1) El jurídic, que es posa de manifest en la hipersensibilitat foral catalana davant de qualsevol presumpta amenaça anticonstitucional. Significativament, l'obra de Peguera (*Práctica, forma y estil de celebrar Corts en Catalunya*) es reedita el 1701 (la primera edició és del 1632), així com l'obra de Çarrovera: *Cerimonial de Corts*. Entre les realitzacions de les Corts de 1701-02 hi ha la creació del Tribunal de Contrafaccions que culminava la Constitució de l'Observança creada per preservar l'ordre jurídic del país, encara que el seu funcionament fou més aviat precari el llarg dels anys de la guerra de Successió¹⁸. El 1704, els diputats el consideraven “gairebé inútil i de cap efecte”¹⁹. El mateix any es van cremar les impremtes de Josep Llopis on eren impreses les constitucions. Al llarg d'aquests anys, les referències al fet que les *lleys* fossin tractades com a privilegis rutinaris que depenen de la voluntat del monarca són molt freqüents amb tota una deixant de friccions diferents entre l'administració real i les institucions autònomes catalanes.

Sens dubte, cal tenir en compte que les reivindicacions constitucionals catalanes no es poden vincular mecànicament a l'opció dinàstica de l'austriacisme en contra de la presumpta representació de l'absolutisme identificat com a filipisme. Fou Felip Vè, en definitiva, qui creà el Tribunal de Contrafaccions. No es pot oblidar, per altra part, la llarga sèrie de greuges fets pel darrer rei Àustria, tal i com ho posen de manifest les Corts de 1701-02, greuges que la historiografia ha fet passar amb el rètol, fals, de neoforalisme. Sense entrar en les ferides obertes per la problemàtica de la guerra amb França i cenyint-nos només a qüestions jurídiques, la relació de greuges i conflictes constitucionals en el regnat de Carles II és quantiosa. Recordem-ne alguns: la contrafacció de la Generalitat contra l'escalament quant a competències del Capità General contra el Governador Llupià el 1675²⁰ i el 1686²¹, contra diferents oficials reials el 1684²², contra la Inquisició el 1680, enfrontada aquesta amb l'Audiència i amb el Consell de Cent²³, contra les disposicions del virrei a l'hora de restringir el lliure-comerç i de penalitzar el contraban, els memorials de greuges de la ciutat de Barcelona el 1671²⁴, ...

Com a contrapartida, l'ofensiva reial fou ben palpable. El 1678 va ser destituït Buenaventura Tristany com a jutge de cort a l'Audiència²⁵, el 1680 es barallarien els visitadors de la Generalitat amb els diputats i cinc anys després aquests fan palesa dels seus drets en un informe que serà el fonament de la detenció a posteriori de l'oïdor militar Josep Ciges i dels seus germans, canonges de Barcelona, Antoni (aquest diputat eclesiàstic) i Daniel Seyol el 1687, encara que fossin restablerts en els seus respectius càrrecs un any després²⁶. Els Sayol recolzarien, certament, la revolta dels Gorretes, significativament.

17. *Ibidem*, p. 1.

18. FERRO, V.: *op. cit.*, pp. 273-4 i 418-23.

19. Cit. per ALBAREDA, J.: *Els Catalans i Felip V*, Barcelona, 1993, p. 154.

20. Sobre aquesta qüestió, vid. BELENGUER, E.: “En torno a algunos de los greuges catalanes de 1701-02. ¿Un paso más hacia la revisión del neoforalismo?”, a *Homenaje a S. García Martínez*, València, 1988, pp. 253-69.

21. Biblioteca de Catalunya, Fullets Bonsoms, 341.

22. Fullets Bonsoms, 8011, 285 i 2852.

23. Fullets Bonsoms, 8011, 285 i 2852.

24. Fullets Bonsoms, 2848.

25. Fullets Bonsoms, 2519.

26. Fullets Bonsoms 6978, 10527, 8410, 8411 i 366.

Però, si la memòria del govern del darrer rei Àustria va promoure el record d'abundants greuges constitucionals, fins i tot en ple context de la guerra de Successió, l'opció austriacista es vinculava moltes vegades cap aquests greuges. Així, podem esmentar molts exemples, des de recordar els greuges lliurats pel príncep de Darmstadt el 1700, malgrat la presumpta identificació catalana cap a la seva persona, pel fet d'exercir il·legalment el paper de virrei, sense haver estat a priori consagrat pel nou rei ni haver jurat el nou càrrec²⁷, el plet del Tribunal de Contrafacció promogut pel Braç Militar l'agost de 1702 pel seu rebuig cap a la Reina Governadora i en contra del criteri de juristes tan austriacistes i constitucionals com Plàcid Copons, Jacint Dou, Francesc Todo i Gil i Josep Minguella (ell mateix implicat a l'afer Grases), "als quals mortificaron los jutges no permetent cubrirse als informes particulars com sino gosaran las prerrogativas de cavaller y al Dr. Dou, lo manaren arrestar en casa"²⁸. La creació de diferents institucions –Juntes de natura diversa– pel rei Carles al marge de la trama constitucional catalana, l'arbitrarietat amb què Carles seguí imposant els seus criteris de desinsaculació prèvia malgrat les requisitòries de les Corts de 1706²⁹...

La carta, del 3 de desembre de 1707, de la Generalitat al rei Carles, dóna èmfasi a allò que tard o d'hora seria una font de greuges cap a la societat catalana: "los privilegios concedidos a algunos comunes i particulares no han sido gracias, sino arbitrios; los de algunos comunes en perjuicio de otros y los que gosan de la esención militar en tan gran número que en lo venidero se experimentará el perjuicio al servicio de V.M. Diferentes ministros del Principado en nombre del Real Servicio se introduxeren a ejercer manejos ajenos a sus cargos..."³⁰. Les queixes es repetiran al llarg de l'any 1708.

Les contrafaccions sovint són denunciades: el 1709, el problema de l'enfrontament entre la Llotja de mercaders i el Consell de Cent aixeca tot un rosari de greuges forals³¹ i l'abril de 1712 es recomanà a l'Emperadriu –absent ja Carles– "abrir el Tribunal de Contrafaccions per regular y castigar abusos en las Constituciones y observança dellas"³².

Si analitzem l'altre ban, el filipista, són òbviament múltiples les denúncies de contrafacció que va rebre sobretot durant el govern del virrei Velasco, encara que tampoc podem oblidar la paradoxa del fet que ciutats filipistes, com Cervera, reclamessin el 1713 que no fossin suprimits els drets forals.

És massa simple el quadre bipolar: constitucionalisme català versus absolutisme reial. Els "corrents" constitucionalistes no foren uniformes, sinó que existeix una conflictitat interna dins de les diferents institucions que les representen. Moltes vegades, la batalla que es lliura sota la retòrica de flamants pronunciaments foralistes no és res més que una batalla competitiva per aconseguir un màxim de poder intern entre les institucions. El 1701, el conflicte més rellevant es produïen pel tema del virrei i per la suspensió o no de la jurisdicció contenciosa, entre el Braç Militar i el municipi de Barcelona enfront de la Generalitat i de l'Audiència per altra part³³.

Tal i com remarquen els *Annals Consulars*: "lo que mogue aquests debats foren interessos particulars..." amb els Diputats enfrontats al Braç militar, "lo Bras militar defensa las Lleys de la Patria com a invigiladors de ellas ya que los Diputats tiraban a destruhirlas

27. El Consell de Cent donava suport a la continuïtat de Darmstadt com a virrei, s'oposava per raons constitucionals al Braç Militar. Vid. Fullets Bonsoms, 2891.

28. *Annals Consulars*, Biblioteca de Catalunya, Ms. 173-III, f. 24.

29. VOLTES, P.: *Barcelona durante el gobierno del Archiduque Carlos de Austria*, Barcelona, 1963, I, p. 228. El 1703, el síndic del General portà al Tribunal de Contrafacció a Antoni Batlle i diversos escrivans de registre (E. Bonsoms, 4897); el 1704 ho féu amb Baltasar Oriol, per les mateixes raons (F. Bonsoms, 5046).

30. *Ibidem*, p. 238.

31. *Annals Consulars*, pp. 75 i 76 i P. VOLTES, I, 250. Els problemes dataven de 1703 (*Annals Consulars*, 27 bis i E. BONSSOMS, 3125).

32. *Ibidem*, f. 81v.

33. *Ibidem*, f. 1-2 i Fullets Bonsoms, núm. 2891.

per fer obsequi als ministres...»³⁴. El 1702, l'afer de la pretesa expulsió del mercader holandès Arnald Jager tornà a posar la ciutat i el Braç Militar cara a cara contra la Diputació unida als ministres reials amb l'acusament de contrafació, la qual cosa dividí els juristes catalans. Un jurista constitucionalista com Narcís Anglasesell s'oposava al tràmit de la contrafació, mentre d'altres el recolzaven, contràriament, tal i com és el cas dels juristes vinculats al sector de la burgesia comercial. El radicalisme de Feliu en les seves opinions sobre aquest conflicte, a favor del mercader Jager, és ben significatiu³⁵. Els consellers mai col·laboraren en els discursos de la Generalitat en contra de la introducció de robes o d'altres objectes a Catalunya sense pagar els drets de la Generalitat.

El 1703, altra vegada la Diputació es posà enfront de la positura del Consell i del Braç Militar, encara que, per la pressió dels consellers, els Diputats forçaren el cesament del Diputat eclesiàstic, l'abat de Besalú, Planelle, acusat de corrupteles en el cobrament dels drets de la Generalitat³⁶.

A partir de 1709 tornarà a haver-hi un nou enfrontament quant a la interpretació de les suposades contrafacions, amb el conflicte entre la *Llotja* de mercaders i el Consell, en relació amb el fet que si per ser insaculat com a mercader calia estar matriculat a la *Llotja*, cosa que suposà que l'Audiència es posés a favor de la *Llotja*, per tal de restablir en el seu lloc el no admès conseller 4^t, Jeroni Alabau³⁷.

I, a més, què podriem dir d'aquestes picabaralles durant els dos anys terribles 1712-13, en funció de l'agònica resistència catalana al setge de Barcelona? Cal recordar, finalment, el que Sampere i Miquel anomenà cop d'Estat dels consellers, el febrer de 1714, abolint les funcions dels diputats³⁸.

La conclusió, en aquest llarg rosari de conflictes, quant a la interpretació de la llei i a la identificació de les contrafacions anticonstitucionals, és que s'enfrontaren una pluralitat d'interessos institucionals que responen a interessos socials diferents. Vilar ja emfasitzà que el Consell barceloní representava essencialment la burgesia urbana, mentre la Generalitat, en canvi, les forces de l'Església, la noblesa cortesana i el camp³⁹. Però és que, a més a més, aquesta representació social fou sens dubte mòbil al llarg de la Guerra de Successió, sobretot en el Consell municipal, on es van debatre els intents d'aristocratització—reforma municipal frustrada de 1708—i es fixaren més barreres estamentals rígides amb l'ascendiment de juristes *gaudints* famèlics de poder que s'imposà estrictament d'ençà 1710. La burgesia comercial va romandre també dividida en el si de l'austriacisme. Les Corts de 1706 obriren una fossa de separació entre la gran burgesia comercial, a la qual van afavorir considerablement—el paper de Narcís Feliu és ben conegut en aquestes Corts—, i els petits comerciants que no podien accedir al Consell i, a més, se'ls obrí la competència dels artesans estrangers.

2) La problemàtica política que s'amaga en l'afer Grases es pot sintetitzar a partir de l'evident desintegració de l'austriacisme, cosa que esdevé un fet palpable des de 1707. La conjuntura de 1711 no podia ser més negativa per als austriacistes, amb un rei que l'abril de 1711 estava ja a punt d'anar-se'n de Catalunya, cap a l'Imperi, i que, no cal dir-ho, feia temps que havia ja fet palès un deslligament de la problemàtica específica catalana, amb una situació bèl·lica desastrosa des de la desfeta d'Almansa el 1707, amb les pèrdues territorials de la pròpia Catalunya i l'amenaça de la repetició de la crua experiència de la supressió dels furs a Aragó i València. El govern de Carles es caracteritzarà pel fet de constituir un període de mobilitat social, de transvassament social continu d'un estament a l'altre, en el qual per ser

34. *Annals Consulars*, f. 7 i ss.

35. ALBAREDA, J.: *op. cit.*, p. 95.

36. *Annals Consulars*, f. 29.

37. P. VOLTES, I, 250 i *Annals Consulars*, f. 75.

38. SAMPERE i MIQUEL, S.: *Fin de la nació catalana*, Barcelona, 1907, p. 331.

39. VIIAR, P.: *Le Manuel de la Compagnie Nova du Gibraltar, 1709-23*, París, 1962, p. 90.

mercader no caldrà l'aval de l'estament, on s'accedeix fàcilment a la condició de ciutadà honorat, per nomenament o per la via del títol universitari –ascendiment dels *gaudints*, semblant a la de 1652– en què sorgeix una nova noblesa sense més mèrit que la devoció política a Carles... Quan el regnat de Carles es sol caracteritzar com la paradoxal unió de l'aristocràcia amb el populisme social, en realitat descrivim una dinàmica social fluida i incontrolable⁴⁰.

En aquest context, l'austriacisme des de 1707 es va escindir entre els oportunistes de darrera hora, fidels a Carles però, el qual els atorgà nombrosos privilegis i els austriacistes ortodoxos històrics de tota la vida. Ramon Vilana, secretari de l'oficina del rei, sens dubte, encapçalaria els primers, amb tota una àmplia parentela i clientela, on podem trobar Grases i Minguella, a part de personatges com Puig, Maranyosa, Salvador, Martí, Perpi, Llampillas... A l'altre sector hi ha la plana major dels juristes constitucionalistes: Tristany, Amigant, Potau, Magarola, Dou, Anglasesell, la burgesia comercial dels Feliu i Bòria, Llinás, i la noblesa més veterana com Pinós, Torrelles, Descaller...

El procés de Grases només s'explica en funció de la propera anada del rei i la consegüent pèrdua de poder de tota la seva clientela de confiança. El testimoni més expressiu de l'enfrontament dels dos grups és el text anònim d'un clergue, immediatament posterior a l'afer Grases descobert per Beltrán a la Biblioteca Universitària⁴¹. Aquest manuscrit reflecteix el profund ressentiment de la vella guàrdia austriacista en contra de la nova fornada, a la qual s'acusa, entre d'altres coses, d'immaduresa –"muchachos de teta que para ir a escuela solo son buenos para aprender de escribir"– i de lladrocini i de corrupció –"sugetos tan desalmados que también hurtan para ellos yendo más y otros a la parte, destruyendo desta suerte a comunes y particulares"–. A Grases se li diu "paje de la Diputación", que "en satisfacción de su suegro la toga le dio su camarada Terror"⁴².

Grases, en definitiva, fou una víctima del desencadenament contra Vilana dels darrers anys de la Guerra de Successió, i en aquest antvilanisme es barrejaven les gelosies per la carrera política impressionant del seu protector i un evident desencís per la projecció de l'austriacisme des de l'ortodòxia legalista palesada en el *dissentiment* de les Corts de 1702 i la lluita contra el virrei Velasco.

Vilana, aleshores, féu servir com a caps de turc Grases i Minguella, per a mantenir el *statu quo*.

En els anys posteriors foren desmuntats altres membres de la seva clientela. El mariscal Starhemberg el 1712 empresonà el propi criat de Vilana, Magí Viles, l'oficial Busquets i Boix, tot i les protestes del mateix Vilana⁴³.

I és que els dos darrers anys de la guerra van promoure un nou sector de l'austriacisme, el dels resistents finals, el grup dels quals havia perdut quantiosament la major part de la clerecia, de la noblesa i dels juristes dels anys anteriors, per donar pas a un regnat del terror i de la virtut protagonitzat per la nova classe militar i un sector de la burgesia comercial barcelonina, amb Salvador Feliu a la capçalera, qui no es podia tornar enrera de les seves apostes econòmiques.

Aquestes són les reflexions que ens suggereix el cas Grases. Com es pot observar, el problema, des del nostre punt de vista, rau, més que en el contingut del llibre, en la hipersensibilitat foral motivada per tota una tradició de contrafaccions i en la singular conjuntura política de desintegració del austriacisme.

40. TORRAS i RIBÉ, J. M.: "Aproximació a la problemàtica civil de la Guerra de Successió a Catalunya. La política municipal de l'Arxiduc d'Àustria (1705-11)", *Recerques*, 13, pp. 28-43.

41. Biblioteca Universitària de Barcelona, Ms. 753. Vid. BELTRÁN, M.: "El desgovern durant el regnat de l'Arxiduc. Estudi d'un manuscrit anònim contemporani", *Actes Primer Congrés d'Història Moderna de Catalunya*, Barcelona 1984, II, pp. 215-223.

42. *Ibidem*. La vinculació del text de Grases amb Vilana i els ocís que aquest suscitava poden constatar-se en els papers del Duc d'Argill que reflecteixen el punt de vista anglès respecte al conflicte (dec la referència a J. M. Albarreda).

43. SAMPERE i MIQUEL, S.: *op. cit.*, p. 52.